

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

METODIKA PRO APLIKACI NOVÉ TECHNICKÉ NORMY

**ČSN 73 4400 „Prevence kriminality – řízení
bezpečnosti při plánování, realizaci a užívání škol
a školských zařízení“ do praxe**

(zkrácená verze)

Bezpečnost školských zařízení, ČSN 73 4400 – aplikace a metodika (2. zkrácená verze)

© Pro Ministerstvo vnitra ČR zpracoval tým „Asociace bezpečná škola“ pod vedením
Ing. Libora Sladkého

Praha

Duben 2017

OBSAH

ÚVOD	4
1 BEZPEČNOST – PŘED ČÍM?	5
1.1 CÍLE MANUÁLU	5
1.2 NESPRÁVNÉ CESTY K BEZPEČNOSTI	5
1.3 PROČ MÁM ŘEŠIT BEZPEČNOST ŠKOLSKÉHO ZAŘÍZENÍ	5
1.4 Z ČEHO SE SKLÁDÁ BEZPEČNOST ŠKOLSKÉHO ZAŘÍZENÍ	6
2 POSTUP K BEZPEČNÉ ŠKOLE	7
2.1 IDENTIFIKACE RIZIK - PROČ	7
2.2 HROZBY A RIZIKA DLE ČSN 734400	7
2.3 VYHLEDEJTE SI SVÁ RIZIKA SAMI	7
2.4 JAK JSTE ZRANITELNÍ	9
3 CO UDĚLAT PO IDENTIFIKACI RIZIK A ZRANITELNOSTI	10
3.1 ZAMĚŘTE SE NA KOMPLEXNOST ŘEŠENÍ	10
3.2 KROK 1. - AUDIT JAKO VSTUP K VAŠEMU BEZPEČNOSTNÍMU ŘEŠENÍ	11
3.3 KROK 2. - PLÁN IMPLEMENTACE NÁPRAVNÝCH OPATŘENÍ Z AUDITU	11
3.4 KROK 3. - IMPLEMENTACE NÁPRAVNÝCH REŽIMOVÝCH OPATŘENÍ	12
3.5 KROK 4. - ŠKOLENÍ ŘEDITELŮ A ODPOVĚDNÝCH PRACOVNÍKŮ	12
3.6 KROK 5. - IMPLEMENTACE A ŠKOLENÍ OBSLUHY TECHNICKÝCH PROSTŘEDKŮ	13
3.7 KROK 6. - SEMINÁŘE ZA ÚČASTI SPECIALISTŮ	13
3.8 KROK 7. - NÁCVIK POSTUPŮ PŘI MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTECH	13
3.9 KROK 8. - INFORMOVÁNÍ RODIČŮ O ZAVEDENÝCH OPATŘENÍCH	13
4 ÚSKALÍ NA VAŠÍ CESTE K APLIKACI NORMY ČSN 73 4400	14
4.1 FINANCE	14
4.2 DODRŽUJTE POŽÁRNÍ NORMY	14
5 ZÁVĚR	15

ÚVOD

Vývoj sociálního a bezpečnostního klimatu posledních let ukazuje významný posun od mnohdy euforického pocitu bezpečí minulých let k vystřízlivění a realistickému náhledu na bezpečnostní situaci současnosti.

Samostatnou kapitolou bezpečnosti je bezpečnost škol a školských zařízení. V těchto zařízeních je logicky občany státu bezpečnost předpokládána a také vyžadována.

Fakta o incidentech ve školách mimo Českou republiku, ale i v českých školách ukazují znepokojivý trend.

Statisticky stráví naše děti od svých šesti do osmnácti let třetinu dne ve školském zařízení.

Jak máme ochráněnou a nastavenou bezpečnost našich dětí po celou jednu třetinu dne?

K odpovědi má pomoci následující stručný manuál vycházející z normy ČSN 73 4400.

1 BEZPEČNOST – PŘED ČÍM?

Výrazy jako terorismus, ozbrojený útočník ve škole, nástražné výbušné zařízení, vyřizování si účtů (například neúspěšný žák, „naštvaný“ rodič), dítě jako nástroj vyřizování si účtů mezi rozvedenými rodiči (únos) nebo další mimořádné události již nejsou pouhou fikcí, ale skutečností. To by mělo vést zřizovatele škol a školských zařízení k zavedení zvýšených bezpečnostních opatření, a to nejen v rámci provozovaných zařízení, ale již při plánování výstavby či rekonstrukce. Konkrétní rizika budou rozebrána dále.

1.1 Cíle manuálu

Na základě manuálu byste měli být schopni:

- Pochopit a vyhledat rizika dle ČSN 73 4400
- Určit rizika, které jsou pro vaše školské zařízení nejvýznamnější
- Zhodnotit současný stav opatření k eliminaci definovaných rizik
- Pochopit postup vedoucí k bezpečí

1.2 Nesprávné cesty k bezpečnosti

- Bez odborného pochopení problematiky a odborného vedení v rámci svých škol sami navrhnout cesty k řešení bezpečnosti.
- „Experimenty“ s pedagogickým sborem a se svými žáky.
- Klamný pocit, že tato oblast bezpečnosti není důležitá a není ani možné ji efektivně řešit.

1.3 Proč mám řešit bezpečnost školského zařízení

Školská zařízení jsou často řazena mezi místa s vysokou koncentrací osob a nízkou úrovní zabezpečení proti násilným útokům. Jsou v tomto ohledu velmi specifickým cílem. Útoky na ně jsou vnímány jako jedny z nejhorších. Zranitelnost dětí je mimořádně vysoká a hodnota, jakou představují pro svoji rodinu i celou společnost, je nevyčíslitelná. Proto je u nich potřebný i **specifický bezpečnostní přístup**.

Přes výše popsaná negativa pracujete ve školách i s pozitivními rysy:

- Škola jako cíl útoku (ať zvenčí, nebo zevnitř vlastními žáky) má jasně definovanou strukturu a skladbu lidí (žáci, pedagogové, ostatní zaměstnanci), kteří by měli v budově školy být.
- Škola má jasně definovaný režim, a pohyb po škole by tedy neměl být chaotický, ale řízený.
- Každodenní kontakt s žáky a pedagogy by měl umožnit včasné rozpoznání změn v jejich chování.

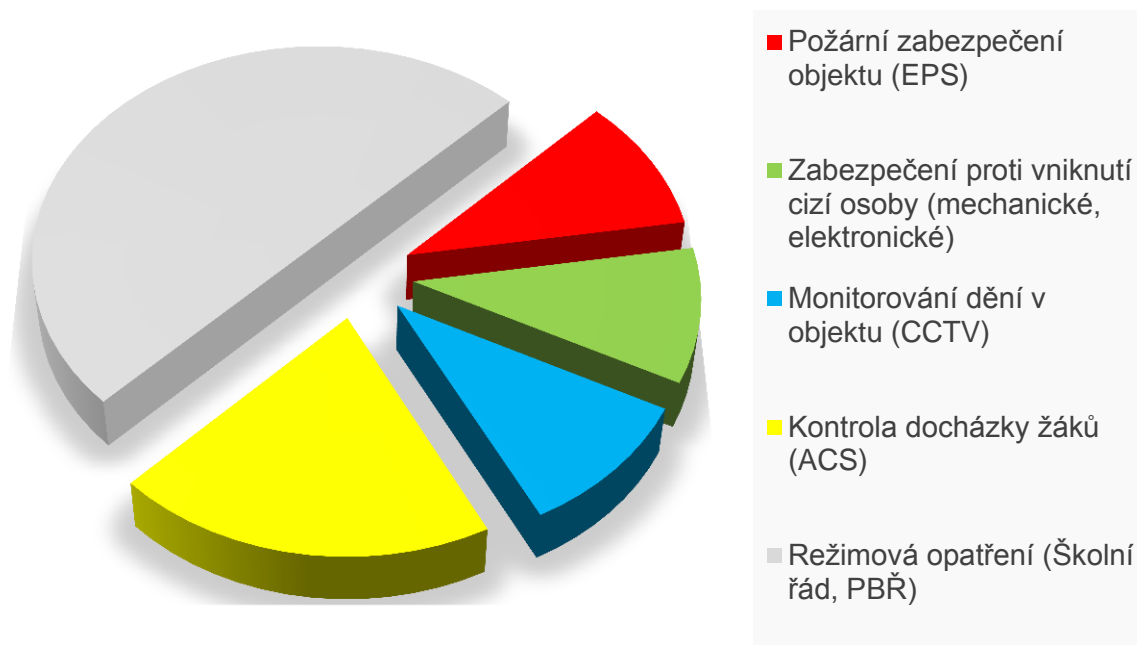
To vše výrazně usnadní zavedení preventivních opatření v podobě organizačně-režimových pravidel a navazující techniky.

Cíl pedagogů:

Přijmou za vlastní alespoň minimální standardy bezpečnosti, protože bez tohoto vnitřního postoje bude celková ochrana škol problematická.

1.4 Z čeho se skládá bezpečnost školského zařízení

Bezpečnost školy je poskládána z těchto celků:

Obr. 1: Skladba bezpečnostních opatření

Použité zkratky:

- EPS – požární zabezpečovací systém
- PZTS – poplachový zabezpečovací a tísňový systém
- ACS – přístupový kartový systém ve spojení s např. Bakaláři atd
- Zámkové systémy – například systém generálního klíče
- CCTV – kamerový systém
- PBŘ – požárně-bezpečnostní řešení objektu

Jednotlivé celky tvoří dle ČSN 73 4400 ucelené řešení. Bylo by chybou myslet si, že pouhá instalace technických prostředků vyřeší vaši bezpečnost.

Bude nutné zamyslet se nad režim provozu školského zařízení a zavést do praxe režimová a organizační opatření a žádat jejich dodržování na pedagogickém sboru, zaměstnancích a žácích či klientech.

2 POSTUP K BEZPEČNÉ ŠKOLE

2.1 Identifikace rizik – proč

Základem bezpečnosti je identifikace hrozby a z ní plynoucí riziko, přijetí opatření k jejich eliminaci a jejich následné periodické hodnocení a kontrola účinnosti. Nejednoznačná reakce a nepřípravenost na mimořádnou událost může mít na školské zařízení fatální dopad.

Útok ve škole je pro školu vždy fatální a s velkou pravděpodobností přinese ztráty na lidských životech nebo vážná zranění žáků a pedagogů. Školská zařízení, která nejsou na tyto hrozby nijak připravena, pravděpodobně nedokážou eliminovat již první „útok“. Jsou velmi zranitelná.

2.2 Hrozby a rizika dle ČSN 73 4400

Ideální pro vaše školské zařízení bude, když hrozby a rizika vyhledá specialista (auditor), který se danou problematikou profesně zabývá a plně chápe normu uvedenou výše.

Audit provedený specialistou je důkladnější, komplexnější a objektivnější. Základní audit si nicméně můžete udělat sami.

2.3 Vyhledejte si svá rizika sami

Sami můžete ihned provést analýzu rizik dle tabulky níže. Snažte se vyvarovat neobjektivního náhledu na „sebe sama“ a snaha kritická a slabá místa zlehčovat nebo nevidět.

Co minimálně musíte posoudit při určení výše rizika dané hrozby:

- **Lokalitu, kde se vaše školské zařízení nachází,**
- **stavební provedení, počty vstupů a jejich režim,**
- **izolovanost či propojení s komerčními subjekty,**
- **skladbu žáků a pedagogů a dalších osob ve škole,**
- **bezpečnostní incidenty (dokonané, eliminované, připravované) zpětně alespoň za 3 roky a kdo byl strůjcem (žák, cizí osoba, pedagog, ...)**
- **zavedené bezpečnostní řády, pravidla – jejich účinnost a dodržování,**
- **z hlediska pravidel prioritně způsob identifikace a doprovodu návštěv,**
- **průchodnost školy – zda se mohou cizí osoby ve škole volně pohybovat,**
- **vybavení technickými prostředky, jejich účinnost a využívání.**

Tabulka ukazuje hrozby a z nich plynoucí rizika specifikovaná pro školská zařízení obecně. Můžete si do volných řádků doplnit další, které vychází z vaší analýzy.

Hrozba a z ní plynoucí riziko	Vaše poznámka k dané hrozbě – například zda jste již incident tohoto typu měli, můžete mít, jste (nejste) na něj připraveni atd.
Útok na život a zdraví žáků, pedagogů, zaměstnanců – ozbrojený útočník nebo aktivní střelec – současný žák nebo bývalý žák , který si jde vyřídit svůj neúspěch a frustraci	
Útok na život a zdraví žáků, pedagogů, zaměstnanců – ozbrojený útočník nebo aktivní střelec – frustrovaný zaměstnanec nebo pedagog (např. byl propuštěn z práce)	
Útok na život a zdraví žáků, pedagogů, zaměstnanců – ozbrojený útočník, aktivní střelec – cizí osoba, rodič žáka atd.	
Uložení výbušného zařízení (bombový útok)	
Vyzvednutí dítěte neoprávněnou osobou (mateřské školy)	
Vyhrožování násilím pedagogovi	
Vyhrožování násilím jiné osobě, zaměstnanci či brigádníku školy	
Napadení žáka	
Napadení pedagoga (např. rodičem žáka)	
Napadení jiné osoby, zaměstnance či brigádníka školy	
Vzetí rukojmí (únos) za účelem splnění požadavků, vyřizování „úctů“ (např. přes děti u VIP osob).	
Útok na objekt za účelem své prezentace (nebo politických a náboženských cílů).	
Odcizení majetku a peněz cizím pachatelem (z vnějšku)	
Úmyslné poškození majetku a budov (včetně bývalých žáků, zaměstnanců)	

Tabulka č. 1: Tabulka hrozeb (rizik)

Zdroj: Směrnice auditu Asociace bezpečná škola (dále jen „ABŠ“)

2.4 Jak jste zranitelní

Poté, co jste si definovali rizika, může být vaším prvním testem připravenosti a zranitelnosti, pokud si poctivě odpovíte na jednotlivé charakteristiky nastavení systému bezpečnostních opatření na definovaná rizika.

Nastavení pojmu vaší **zranitelnosti** je dáno následující tabulkou:

Zranitelnost	Charakteristika systému bezpečnostních opatření
Vysoká	<ul style="list-style-type: none">• Systém bezpečnostních opatření není zavedený• Je velmi nedostatečný a poskytuje jen velmi malou nebo žádnou ochranu proti posuzované hrozbě – není vzhledem k ní definován• Je zavedený, ale není dodržován
Střední	<ul style="list-style-type: none">• Systém bezpečnostních opatření je zavedený, ale je nedostatečný a poskytuje jen malou ochranu proti posuzované hrozbě• Neprochází pravidelnou validací a zpětnou vazbou• Je dodržován bez pravidelné kontroly v rámci delegace rolí a jeho nedodržování nenesé žádné sankce
Nízká a velmi nízká	<ul style="list-style-type: none">• Systém bezpečnostních opatření je zavedený a poskytuje velmi dobrou ochranu proti posuzované hrozbě• Prochází pravidelnou validací a zpětnou vazbou• Je dodržován a jsou nastaveny a dodržovány sankce za jeho porušení

Tabulka č. 2: Míra zranitelnosti

Zdroj: Směrnice auditu ABŠ

3 CO UDĚLAT PO IDENTIFIKACI RIZIK A ZRANITELNOSTI

Neexistuje jednotné řešení pro všechna školská zařízení. **Existují jednotné principy a etalony požadované bezpečnosti.** Ty se musí vzít a postupnými, níže popsanými procesy, implementovat do případu každého jednotlivého subjektu.

Odpovědí na otázku „jak“ tedy není pouhé přiložení bezpečnostní šablony a její slepá implementace.

Norma ČSN 73 4400 klade důraz na preventivní opatření. Je důležité incidentům a mimořádným událostem předcházet a snažit se o jejich eliminaci na nejmenší možnou a přípustnou míru.

3.1 Zaměřte se na komplexnost řešení

Základem jsou rovnocenné bezpečnostní pilíře, které ukazuje obrázek níže. Častým omylem je pouhá instalace technických prostředků (zabezpečovací systém, kamery, kartový systém, turnikety, generální klíče atd.), a to bez vzájemné vazby na režim a organizaci.

Proces řízení znázorňují obrázky níže:

Obr. 2: Asociace bezpečná škola – základní rovnocenné pilíře bezpečnosti

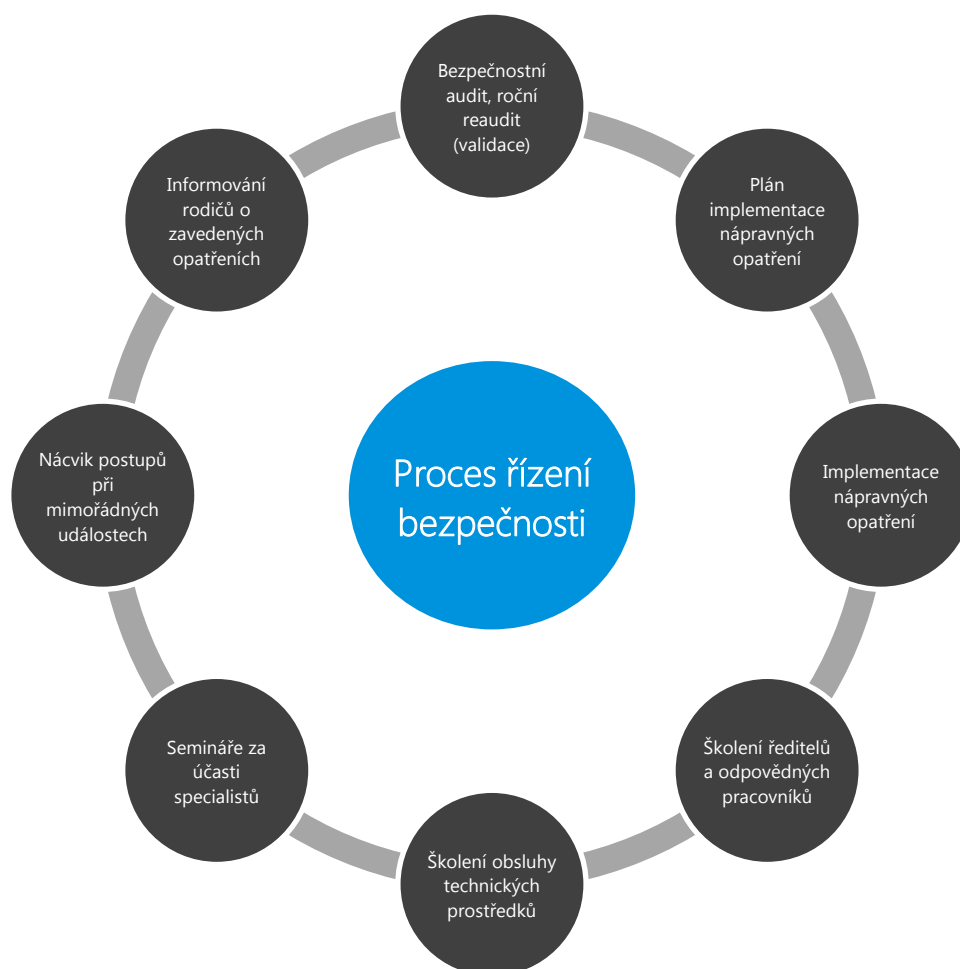
Zdroj: Směrnice auditu ABŠ

3.2 Krok 1. - Audit jako vstup k vašemu bezpečnostnímu řešení

Po vašem vlastním auditu by měl následovat audit zpracovaný specialistou. Audit posoudí vaši školu, školku či jiné zařízení z mnoha dalších hledisek, které vnesou na vaši bezpečnost objektivní pohled, ukáže slabá místa a navrhne smysluplné řešení. Auditor může využít zpracovanou Metodiku Asociací bezpečná škola, která byla připravena ve spolupráci s Ministerstvem vnitra, odborem bezpečnostní politiky a prevence kriminality.

3.3 Krok 2. - Plán implementace nápravných opatření z auditu

Po auditu bude vaším dalším krokem sestavit plán jednotlivých bodů vedoucích k požadovanému standardu bezpečnosti. Plán by měl být vytvořen s bezpečnostním specialistou spolu s vedením školského zařízení a za ideálního stavu s účastí zřizovatele.

Obr. 3: Asociace bezpečná škola – proces řízení bezpečnosti ve školských zařízeních

Zdroj: Směrnice auditu ABŠ

Cyklický proces je nezbytným základem pro udržení nastaveného standardu a korekci opatření dle aktuální situace.

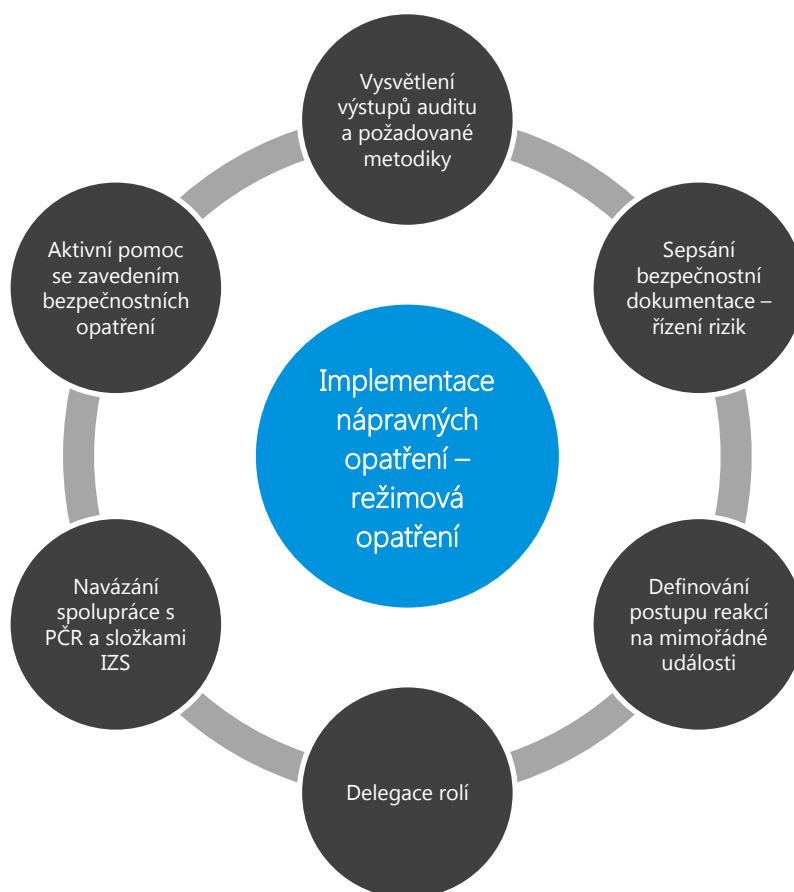
Jednotlivé body diagramu vám ukazují osnovu a cestu k bezpečnostnímu opatření.

3.4 Krok 3. - Implementace nápravných režimových opatření

Vytvoření a sepsání bezpečnostní dokumentace pro řízení rizik.

V této fázi bude nutné připravit se na diskuse s pedagogy a argumenty, co zavést do praxe možné je a co nikoliv.

Minimální rozsah bezpečnostní dokumentace a procesu ukazuje následující graf:

Obr. 4: Asociace bezpečná škola – proces implementace nápravných opatření

Zdroj: Směrnice auditu ABŠ

Opatření a dokumentace sestavená v rámci této části procesu je klíčovým prvkem pro řešení bezpečnosti. Tato dokumentace by měla být jednou ročně validována.

3.5 Krok 4. - Školení ředitelů a odpovědných pracovníků

Poté, co je dokumentace sepsána a parametry nastaveny, musí proběhnout školení na úrovni managementu a vedení školy. Především ti se musí plně ztotožnit s požadovaným přístupem k řízení bezpečnosti. **Pokud tyto pracovníci nepřijmou nastavený standard za svůj, nebude proces implementace úspěšný. Následně bude proškolen ostatní personál.**

3.6 Krok 5. - Implementace a školení obsluhy technických prostředků

Implementaci technických prostředků byste měli provést pouze na základě promyšlené vazby na bezpečnostně – organizační opatření. Návrhu by měl předcházet projekt.

Praxe ukazuje, že i tam, kde jsou technické prostředky instalovány, dochází mnohdy k degradaci jejich bezpečnostní funkce, a to nesprávným používáním a nedodržováním režimu.

Následné funkční zkoušky a revize systémů technické ochrany musíte provádět v souladu s technickými normami a požadavky výrobců jednotlivých technických zařízení.

3.7 Krok 6. - Semináře za účasti specialistů

Semináře vám pomohou rozšířit a pochopit hloubku a požadavky bezpečné školy. V rámci zavedení bezpečnostního režimu jsou pravidelné semináře nezbytné. Pomohou pracovníkům školských zařízení stále vnímat problematiku jako aktuální. Informují o vývoji norem a zákonných požadavků. A v neposlední řadě vedou k výměně zkušeností.

3.8 Krok 7. - Návčik postupů při mimořádných událostech

Jedno z nejdiskutovanějších témat, které čerá hladinu médií, laické i odborné veřejnosti. V rámci školských zařízení v České republice se odehrávají mnohdy „divoké“ a nekonceptní návčiky. Vaše návčiky musí respektovat skutečnost, že **ozbrojená složka disponující zákonnými pravomocemi a profesionálním výcvikem je Policie České republiky a případně další složky IZS**. Řada návčiků není schopna postihnout taktické vedení zásahu ozbrojených složek státu (Policie ČR) a správné chování v rámci zásahu.

3.9 Krok 8. - Informování rodičů o zavedených opatřeních

Rodiče budou v případě mimořádné události prvními, kteří se budou snažit do školského objektu „dostat“ a budou pravděpodobně (byť neúmyslně) komplikovat práci Policie ČR.

Důkladná informovanost o nastavených opatřeních a fakt, že uvidí opatření v praxi (například tím, že sami nemohou chodit do školy, jak se „jim zachce“ nebo bez identifikace), mohou do určité míry situaci zklidnit.

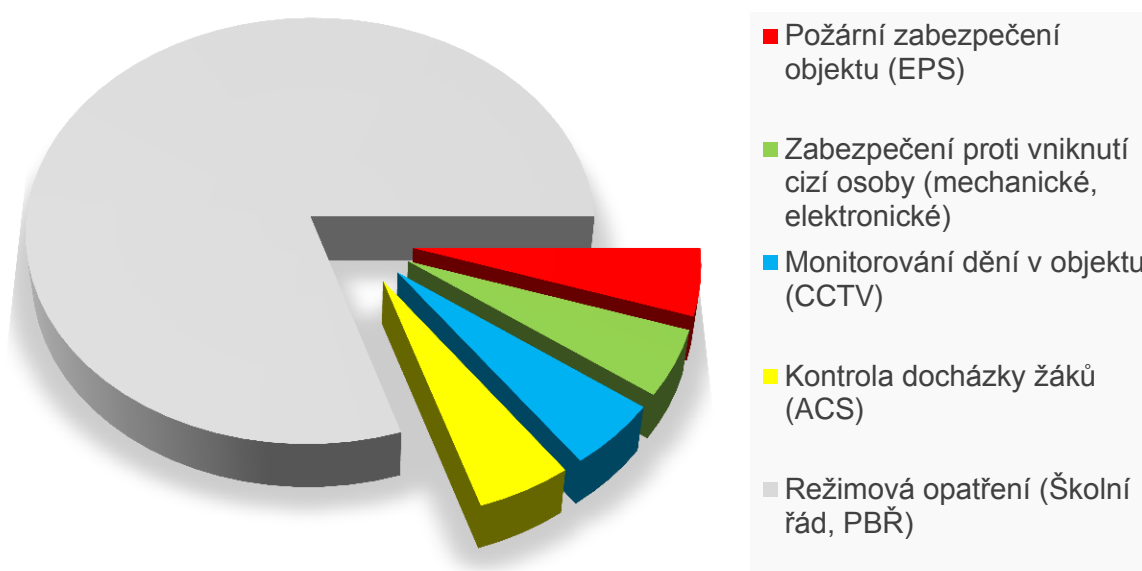
Školení rodičům také pomůže lépe chápat opatření, která se jim mohou zdát restriktivní a omezující.

Rodiče jsou aktivní složkou školských zařízení a stejně jako pedagogové i rodiče se musí ztotožnit s minimálním standardem bezpečnosti.

4 ÚSKALÍ NA VAŠÍ CESTE K APLIKACI NORMY ČSN 73 4400

4.1 Finance

Častý argument, proč „bezpečnost nelze implementovat“. Uváděným důvodem je cena technických prostředků. **Nicméně škola může být bezpečná i s minimem technických prostředků, pokud správně nastaví bezpečnostní režim a organizaci. Technické prostředky jsou významným pomocníkem, nikoliv však jediným řešením.**

Obr. 5: Vliv bezpečnostních opatření v závislosti na lidském faktoru

Zdroj: Statistické údaje ABŠ

Obrázek č. 5 správně ukazuje význam režimových opatření (šedivá barva, přes 80 %) jako celku včetně techniky. Nesprávný režim používání techniky bezpečnost výrazně snižuje.

4.2 Dodržujte požární normy

Bezpečnostní a požární normy (například ČSN 73 0810 a ČSN 73 0802) jsou ve svých požadavcích na řešení vstupů do škol a jejich uzavření v konfliktu. Požární normy vyžadují dveře směrem ven otevřené, bezpečnostní řešení by byly dveře zavřené, nebo držené elektronikou. Požární normy jsou právně vymahatelné.

Návrhu řešení bezpečnosti by vždy měl předcházet projekt. Bezpečnostní řešení bude vždy zasahovat do požárně-bezpečnostního řešení a musí ho buď plně akceptovat, nebo nechat zpracovat nové s implementovanými požadavky na bezpečnost.

5 ZÁVĚR

Publikace se snaží ukázat význam ČSN 73 4400 a její aplikaci zasadit do reálného světa škol a školských zařízení. V kontextu stovky auditů školských zařízení nelze než konstatovat, že norma je důležitá a její aplikace výrazně zvýší bezpečnost ve školách a ve školských zařízeních.